

KUNNALLISVALITUS HALLINTO-OIKEUDELLE

Valittaja:

Sami Mähönen
Onkitie 5
88600 Sotkamo
040 540 3525
sami.mahonen@outlook.com

Vastaanottaja:

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
PL 189
90101 Oulu

Päivämäärä:

19.12.2024

Asia

Kunnallisvalitus Sotkamon kunnanvaltuuston päätöksestä Kestävä kuntatalous -ohjelma.

Päätös, johon valitus kohdistuu

Sotkamon kunnanvaltuuston päätös KVALT 26.11.2024 § 8 7220/02.02.03/2024 (**Liitteet 1-3**), erityisesti teknisten palveluiden toimialan osalta, jossa yksityisteiden avustuksia koskeva budjettikatto nostettiin 730 000 eurosta 830 000 euroon.

Valituksen kohteena olevan päätöksen muutosvaatimus

Valittaja vaatii hallinto-oikeutta kumoamaan osittain kunnanvaltuuston päätöksen Sotkamon Kestävä kuntatalous -ohjelman yksityisteiden avustuksia koskevalta osalta, jossa budjettikattoa lisäksi nostettiin 100 000 euroa hallituksen esittämästä 730 000 eurosta 830 000 euroon. Muilta osin Kestävä kuntatalous -ohjelman päätös tulee säilyttää, jotta muiden tärkeiden sopeutustoimien toimeenpano ei vaarannu.

Lisäksi valittaja vaatii, että hallinto-oikeus määrää Sotkamon kunnanvaltuuston päätökselle yksityisteiden avustusten osalta toimeenpanokiellon siltä osin, kun päätöksen toimeenpano ei ole välttämätöntä yleisen turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Avustusmalli ei perustu suurelta osin voimassa olevan lainsäädännön mukaisiin sopimuksiin ja sisältää osia, jotka ovat ilmeisen lainvastaisia. Päätöksen toimeenpaneminen täysimääräisesti oikeuskäsittelyn aikana vaarantaisi kunnan toiminnan lainmukaisuuden sekä

kuntalaisten luottamuksen päätöksentekoon. Toimeenpanokielto on välttämätön, jotta kiistanalaiset ja mahdollisesti lainvastaiset toimenpiteet voidaan keskeyttää, kunnes oikeudellinen arviointi on saatu päätökseen.

Toimeenpanokielto jättää voimaan ainoastaan ne toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä kuntalaisten turvallisuuden ja peruspalveluiden turvaamiseksi, esimerkiksi riittävän teiden talvikunnossapidon. Tämä ratkaisu suojaa kunnan taloutta ja kuntalaisten etua samalla, kun varmistetaan oikeuskäsittelyn riippumattomuus ja lopputuloksen oikeudenmukaisuus.

Tausta

Sotkamon kestävä kuntatalous -ohjelma

- Sotkamon kunta käynnisti Kestävä kuntatalous -ohjelman vastauksena heikentyneeseen taloustilanteeseen, jota vuoden 2023 noin 7 miljoonan euron alijäämä ja negatiivinen vuosikate korostivat. Ohjelman tavoitteena oli saavuttaa 10 miljoonan euron sopeutukset vuosille 2026–2027, turvata palveluiden jatkuvuus ja palauttaa talouden tasapaino. Näin kunta pyrki varmistamaan pitkän aikavälin kestävä talouden hoidon ja säilyttämään edellytykset kehitykselle ja kasvulle. Tavoitteesta jäätettiin melkein 1 000 000 euroa.

- **Yksityistieavustukset Sotkamossa**

Sotkamon kunnan yksityisteiden avustusmallit ja -summat (**Liite 4**) ovat poikkeuksellisia ja laajuudessaan ainutlaatuisia Suomessa. Kunta myöntää huomattavia avustuksia sekä järjestäytyneille että järjestäytymättömille tiekunnille yksityisteiden kunnossapitoon ja on lisäksi ottanut kokonaan hoidettavakseen noin 400 kilometriä yksityisteitä. Avustusten piirissä on yhteensä noin 600 km tiestöä kunnasta saamani taulukon (**Liite 5 LUOTT**) mukaisesti. Lisäksi karttakuvasta (**Liite 6 LUOTT**) on havaittavissa punaisella kunnan kokonaan hoitamakseen ottamat tiet ja sinisellä muutoin avustettavat tiet. Tämä laajentaa kunnan vastuuta merkittävästi verrattuna muihin kuntiin, joissa avustuksia yleensä myönnetään vain rajatusti ja yksityistielain mukaisille tiekunnille.

Vuodelle 2025 yksityisteiden avustusten budjettikatto nostettiin 830 000 euroon, mikä on merkittävän suuri verrattuna muihin Suomen kuntiin. Lisäksi järjestäytymättömille tiekunnille maksetaan avustuksia, vaikka tämä on yksityistielain vastaista.

Huomionarvoisena seikkana kunnan avustusmallissa on, että avustus kattaa käytännössä 100 % yksityisteiden ylläpitokustannuksista. Tämä poikkeaa täysin yleisistä käytännöistä, joissa kuntien avustukset kattavat vain osan yksityisteiden kustannuksista.

Kunnan laajentunut rooli yksityisteiden hoidossa ja avustuksissa herättää vakavia kysymyksiä toiminnan taloudellisesta kestävydestä sekä lainmukaisuudesta ja

oikeudenmukaisuudesta. Tässä mallissa yksityisteiden ylläpito on käytännössä siirretty kunnan vastuulle, mikä poikkeaa merkittävästi yksityistielain tavoitteista ja periaatteista. Tämä taustatieto korostaa tarvetta arvioida, onko päätöksenteossa ja hallintomenettelyssä noudatettu lainsäädännön vaatimuksia ja hyvän hallinnon periaatteita.

Kunnallisvalituksen perusteet

1. Päätös tehtiin virheellisessä järjestyksessä

1.1. Esteellisyydet päätöksenteossa

Sotkamon kunnan yksityistieavustusmalli on poikkeuksellisen laaja ja herättää vakavia esteellisyydskysymyksiä. Kunta kattaa yksityisteiden ylläpitokustannuksista käytännössä kokonaisuudessaan 100 % ja lisäksi kunta on ottanut kokonaan vastuulleen yli 400 kilometriä yksityisteitä ilmeisesti jo vuonna 2014. Näiden lisäksi noin 100 kilometriä tiestöä saa täyden 100 % avustuksen toteutuneita kustannuksia vastaan. Näin ollen yksityisteiden osakkaille kohdentuva avustus on suoraa ja täysimääräistä, eikä mikään toimielin vaikuta enää avustusmäärärahojen kohdentumiseen tai perusteisiin. Avustukset on käytännössä sidottu tieosakkuuteen ja määrärahojen myöntäminen on suorassa yhteydessä tieosakkaiden taloudellisiin etuihin.

Kun yksityisteiden avustusten periaatteet ja kohdentumismekanismit on aiemmissa päätöksissä rajattu niin yksityiskohtaisesti, ettei nykyinen päätöksenteko enää muuta avustusmallia tai vaikuta sen kohdistumiseen, voidaan määrärahoista päättämistä pitää suoran taloudellisen edun luomisena kaikille tieosakkaille. Kunnanvaltuutetut, jotka mahdollisesti ovat samalla tieosakkaita, hyötyvät siten avustuksista henkilökohtaisesti ja suoraan. Tällaisessa tilanteessa hallintolain mukainen esteellisyys täyttyy kiistatta, sillä luottamushenkilön puolueettomuus vaarantuu hänen saadessaan merkittävää taloudellista hyötyä päätöksestä. Esteellisiä henkilöitä on ymmärtääkseni osallistunut asian valmisteluun ja päätöksiin jo Kestävä kuntatalous -ohjausryhmän tai kunnanhallituksen jäsenenä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaisussa (**Liite 7**) korostetaan, että esteellisyyden arvioinnissa tulee ottaa huomioon päätöksestä koituva erityinen taloudellinen hyöty. Sotkamon yksityistieavustusmallissa päätös määrärahojen myöntämisestä on lopullinen periaatepäätös, koska mikään muu toimielin ei enää päättä avustusten kohdentumisesta tai perusteista. Juristin lausunto (**Liite 8 SALAIN**) tukee tätä: jos päätöksellä luodaan merkittävä taloudellinen hyöty, esteellisyyttä voidaan pitää itsestään selvänä. Sotkamon mallissa yksittäisen tieosakkaan hyödyt voivat olla jopa yli 10 000 euroa vuodessa, mikä korostaa intressijääviyden merkitystä.

Esitin kunnan viranomaisille 13.12.2024 tietopyynnön henkilöluettelosta, jotka ovat osallistuneet avustettavien yksityisteiden valmisteluun ja päätöksentekoon ja jotka samalla

ovat kyseisten teiden tieosakkaita. Kunta ei ole vielä toimittanut pyydettyä luetteloa ja epäilen ettei tällaista rekisteriä ole ainakaan valmiina.

Valituksen kohteena olevaa pykälää käsiteltäessä puheenjohtajana toimi kunnanvaltuuston 1. varapuheenjohtaja Anne Lukkari, joka itselleen ottamassa ensimmäisessä puheenvuorossa nimenomaisesti esitti lopulliseksi päätöksesi tullutta 100 000 euron korotusta. Tilasin Anne Lukkarin olettamani osoitteen perusteella Maanmittauslaitokselta kiinteistörekisteriotteen (Liite 9). Tulkitsin otteesta, että kiinteistö on osakkaana Kuolaniemen yksityistiessä, Saarelan yksityistiessä ja Etelä-Laukkalan yksityistiessä. Kaikki nämä yksityistiet ovat kunnan kokonaan hoidettavaksi otettuja ja taulukon mukaan näiden teiden yhteispituus on tasan 6 kilometriä ja kunnossapidon kokonaiskustannukset arviolta 12 000 euroa/vuosi. Tiekuntien yhteystiedot ovat liitteenä (**Liite 10 HENK**).

Yksityistiekartasta ja taulukosta on todettavissa, että teiden suuren määrän sekä olettamieni asuinpaikkatietojen perusteella on erittäin todennäköistä, että useampi valmisteluun ja päätöksentekoon osallistunut henkilö on myös avustettavien teiden tieosakas. Pyydetty luettelo olisi ollut olennainen esteellisyyden arvioinnin ja päätöksenteon puolueettomuuden varmistamiseksi, mutta en ole saanut tietopyyntöni vielä vastausta.

Pyydän hallinto-oikeutta velvoittamaan kunnan selvittämään valmisteluun ja päätöksentekoon osallistuneet henkilöt, jotka ovat avustettavien yksityisteiden osakkaita sekä varmistamaan, että esteellisyyksymykset käsitellään asianmukaisesti ja lain vaatimalla tavalla. Tämä on välttämätöntä päätöksenteon lainmukaisuuden, puolueettomuuden ja hallinnon läpinäkyvyyden turvaamiseksi. Lain mukaan esteellisyyden ilmoittaminen on ensisijaisesti henkilön omalla vastuulla. Erityisen huolestuttavaa on, että päätöksentekoon on todennäköisesti osallistunut henkilöitä, joiden puolueettomuus on vaarantunut suoran taloudellisen hyödyn vuoksi.

Näiden seikkojen perusteella päätöksenteon lainmukaisuus on vakavasti kyseenalaistettava. Hallinto-oikeuden tulee arvioida, onko päätös tehty esteettömästi ja hyvän hallinnon periaatteita noudattaen. Esteellisyydet asettavat koko päätöksen laillisuuden kyseenalaiseksi ja korostavat tarvetta tarkastella asiaa myös mahdollisten väärinkäytösten osalta.

2. Kunnanvaltuusto on ylittänyt toimivaltansa

Sotkamon kunnanvaltuusto on ylittänyt toimivaltansa tehdessään päätöksen yksityisteiden avustusten määrärahojen myöntämisestä. Päätös ei perustu voimassa olevaan lainsäädäntöön eikä asianmukaisiin sopimuksiin. Sotkamon avustusmallissa yksityistiet saavat käytännössä 100 % avustuksen, osa on lainvastaisia ja suuri osa yksityisteistä on siirretty kokonaan kunnan hoidettavaksi ilman lainmukaisia sopimuksia. Tämä malli rikkoo yksityistielakia, jonka mukaan tiekuntien hoito ja hallinnointi ovat niiden omaa vastuualuetta. Kunnan avustusten tarkoituksena on täydentää tiekuntien toimintaa, ei korvata sitä kokonaan. Sotkamon kunnan päätös käytännössä siirtää yksityisoikeudellisen vastuun kunnan harteille ilman laillista perustaa, mikä tekee päätöksestä selkeän toimivallan ylityksen.

Lisäksi päätöksenteko on tapahtunut olosuhteissa, joissa hyvän hallinnon vaatimukset eivät ole täyttyneet. Esteellisyyskysymykset on jätetty huomiotta, vaikka päätöksestä hyötyvät suoraan yksityisteiden osakkaat, mukaan lukien useat päätöksentekoon osallistuneet kunnanvaltuutetut. Yksittäisten tieosakkaiden taloudellinen hyöty, joka voi olla jopa yli 10 000 euroa vuodessa, on poikkeuksellisen suuri ja vaarantaa päätöksenteon puolueettomuuden. Hallintolain 28 §:n mukaan tällainen taloudellinen intressi tekee päätöksestä esteellisen, ja päätös on siten lainvastainen. Esteellisyys vaarantaa koko päätöksenteon laillisuuden ja herättää vakavia kysymyksiä prosessin oikeudenmukaisuudesta ja puolueettomuudesta.

Kunnan hallintosääntö ei myöskään vastaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia. Säännöissä on viittauksia vuoden 2018 loppuun kumottuun yksityistielakiin, eikä niitä ole päivitetty vastaamaan nykyisen yksityistielain vaatimuksia. Hallintosäännön puutteellisuus on johtanut siihen, että päätöksen valmistelu ja oikeudellinen perustelu ovat olleet virheellisiä. Päätöksentekoa ei ole tehty asianmukaisella laillisuusvalvonnalla, mikä korostaa toimivallan ylityksen vakavuutta.

Päätös on lisäksi ristiriidassa sekä yksityistielain että kuntalain vaatimusten kanssa. Yksityistielain mukaan avustusten edellytyksenä on, että tiekunta täyttää lain mukaiset vaatimukset, kuten perustetun tiekunnan hallinnon ja sopimusten olemassaolon. Sotkamon kunnassa ei ole hoidettu kaikkia hallinnollisia ja toiminnallisia velvoitteita, vaan avustuksia on maksettu ilman lainmukaisia sopimuksia ja valvontaa. Tämä rikkoo yksityistielakia ja tekee kunnan päätöksestä laittoman.

Näiden seikkojen perusteella kunnanvaltuuston päätös on selkeä toimivallan ylitys, joka rikkoo lainsäädännön keskeisiä vaatimuksia.

3. Päätös on lainvastainen

- **3.1. Yksityistielain vastaisuus**

Kunnalla on oikeus avustaa yksityisteitä, mutta edellytyksenä avustuksen myöntämiselle tienpitoon on, että tietä koskevien asioiden hoitamista varten on perustettu tiekunta ja että tiekuntaa ja yksityistietä koskevat tiedot yksityistierekisterissä sekä tie- ja katuverkon tietojärjestelmässä ovat ajantasaiset.

Sotkamon kunta on avustanut järjestäytymättömiä tiekuntia, mikä on yksiselitteisesti yksityistielain vastaista. Esimerkiksi ympäristö- ja teknisen lautakunnan päätöksestä (**Liite 4**) ilmenee, että:

- Järjestäytymättömille teille maksetaan avustusta 200 €/km (17 275 € vuodessa).
- Kunta on tietoisesti jättänyt edellyttämättä, että nämä tiet täyttävät lain mukaiset ehdot avustuksen saamiseksi.

Lisäksi kunta on ottanut kokonaan hoidettavakseen noin 400 kilometriä yksityistietä. Kustannus näiden teiden ylläpidosta on noin 2000 €/km. Yksityisteiden kanssa tehdyt sopimukset on laadittu käsittääkseni vuonna 2014 ja perustuvat 31.12.2018 kumottuun säädökseen Laki yksityisistä teistä 358/1962. Ajantasainen 1.1.2019 voimaan tullut Yksityistielaki 560/2018 edellyttää, että tiekunnat ovat järjestäytyneet ja täyttävät lain asettamat vaatimukset avustusten saamiselle. Lisäksi tien siirtämiseen kunnan hoidettavaksi tulee olla erityiset perusteet, kuten tiekunnan kyvyttömyys ylläpitää tien kuntoa. Näiden ehtojen lisäksi lain mukainen menettely edellyttää, että kunnan ja tiekunnan välillä on laadittu asianmukainen ja perusteltu sopimus tien hoidosta.

Jätin yksityisteiden avustuksiin liittyen tietopyynnön (Liite 11 **LUOTT**) 27.11.2024 Sotkamon kunnan kirjaamoon ja kunnanjohtajalle varmistaakseni, että kunnan toiminta on sekä lainsäädännön että hyvän hallintotavan mukaista. 10.12.2024 Saamani vastaus vahvisti, että avustusmalli on osin kiistatta laiton. Pyysin 13.12.2024 lisätietoja, että millä perustein yksityisteitä on otettu kokonaan kunnan hoidettavaksi noin 400 km, niin sain vahvistuksen, että tiekuntien ja kunnan välisissä kunnossapitosopimuksissa on viitattu vanhan yksityistielain pykäliin. Näiden teiden hoitokustannukset ovat olleet noin 2000 € / km ja päätöksen mukaisellakin raamalla yhteensä noin 700 000 euroa. Tämä nostaa vakavia epäilyksiä siitä, onko päätöksissä toimittu asianmukaisesti ja lain vaatimuksia noudattaen.

Lisäksi on huomionarvoista, että Sotkamon kunta ei ilmeisesti ole ylläpitänyt ajantasaisia tietoja Digiroad-järjestelmässä, mikä voi heikentää avustusten lainmukaisuutta ja vaikeuttaa kunnossapitovastuun seurantaan. Kunnan tieinsinöörin kertoi kirjautuneen järjestelmään ensimmäistä kertaa vasta samalla viikolla, kun asiaa käsiteltiin päätöksenteossa. Tämä antaa ymmärtää, ettei kunta ole hoitanut velvoitteitaan ainakaan kaikilta osin, erityisesti teiden kokonaan hoidettavaksi ottamisen osalta.

Kysytyäni kunnanvaltuuston kokouksessa pykälää käsiteltäessä, että perustuuko Sotkamon kunnan yksityisteiden avustaminen yksityistielakiin, niin kunnanhallituksen puheenjohtaja Juho Lukkari vastasi, että *”Se ei nykyiseen yksityistielakiin perustu, että 2018 vuonna on päätetty tämä uusi yksityistielaki, mutta tässä salissa on tehty jo kymmeniä vuosia sitten semmoinen periaatepäätös, koska silloin aikaisemmin on puolet kuntalaisista asunut tuolla maaseudulla ja samalla lailla maksavat kiinteistövero ja sieltä se on kantautunut sitten näihin päiviin asti, että kunta tukee sitä maaseudulla asumista.”* Tämä kommentti ilmentää erittäin huolestuttavaa asennetta kunnan päätöksenteossa. Kunnan toiminta näyttää perustuvan ajatukseen, että se voi toimia ilman sille lainsäädännössä annettuja valtuuksia ja jättää huomiotta selkeät lain vaatimukset. Tällainen suhtautuminen ei ainoastaan vaaranna yksittäisiä

päätöksiä, vaan horjuttaa myös kunnan hallinnon uskottavuutta ja kuntalaisten luottamusta päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen ja lainmukaisuuteen.

Lainsäädäntö asettaa kunnalle rajat, joiden tarkoituksena on varmistaa, että päätöksenteko tapahtuu oikeudenmukaisesti, läpinäkyvästi ja kaikkien kuntalaisten edun mukaisesti. Kun kunta toimii ilman asianmukaisia valtuuksia tai jättää noudattamatta lainsäädännön asettamia velvoitteita, se loukkaa paitsi lakia myös kuntalaisten oikeuksia. Tämä on erityisen vakavaa, koska kunta käyttää julkista valtaa, joka on sidottu tarkkaan sääntelyyn ja valvontaan.

Mikäli tällaiseen toimintaan jätetään puuttumatta, se voi luoda vaarallisen ennakkotapauksen, jossa julkinen valta alkaa mielivaltaisesti ylittää toimivaltansa rajoja. Tällöin vaarantuvat niin kuntalaisten yhdenvertaisuus, kuntatalouden kestävyys kuin luottamus siihen, että kunnalliset päätökset ovat lainmukaisia ja perusteltuja.

Tilanteen vakavuus korostuu erityisesti, kun otetaan huomioon, että päätöksenteko koskee julkisten varojen käyttöä sekä päätöksentekoon osallistuneiden luottamushenkilöiden mahdolliset henkilökohtaiset intressit. Tämä heijastaa hallintolain ja kuntalain ytimessä olevan hyvän hallinnon periaatteiden laiminlyöntiä: puolueettomuuden, avoimuuden ja lakien noudattamisen vaatimus on sivuutettu tavalla, joka vaarantaa koko kunnan päätöksenteon legitimitetin.

Näin ollen voidaan perustellusti katsoa, että kunnan päätöksenteossa on sivuutettu lainsäädännön asettamat velvoitteet ja toimivallan rajat.

3.2. Puutteet hallintosäännössä

Sotkamon kunnan hallintosäännössä (**Liite 12**) oli päätöksenteon hetkellä merkittäviä puutteita, sillä se oli päivittämättä ja sisälsi vanhentuneita viittauksia 31.12.2018 kumottuun yksityistielakiin. Hallintosääntöä ei päivitetty vastaamaan 1.1.2019 voimaan tullutta uutta yksityistielakia ennen kuin kunnanvaltuuston kokouksessa 17.12.2024, jolloin sääntöä uudistettiin osittain.

Tämä tarkoittaa, että päätöksenteossa käytettiin ohjenuorana hallintosääntöä, joka ei ollut ajantasainen eikä tukenut uuden yksityistielain mukaisia vaatimuksia. Tämä asettaa päätöksenteon lainmukaisuuden kyseenalaiseksi ja on selkeä hyvän hallinnon vastainen menettely. Päätöksentekohetkellä käytössä ollut hallintosääntö ei ole tarjonnut riittäviä ohjeita esimerkiksi avustusten myöntämiseen liittyvien kriteerien tarkasteluun, järjestäytymättömien tiekuntien tukemiseen tai muiden yksityistielain mukaisten vaatimusten täyttämiseen.

Lisäksi hallintosäännön puutteet ovat voineet johtaa siihen, ettei päätöksenteossa otettu huomioon uuden lainsäädännön edellyttämiä arviointikriteerejä tai velvoitteita. Tämä vaarantaa päätöksenteon oikeusvarmuuden ja päätöksen kohteena olevien tiekuntien yhdenvertaisen kohtelun. On myös huomionarvoista, että hallintosäännön

puutteellisuus on voinut aiheuttaa epäselvyyksiä viranhaltijoiden selvittämismvastuun ja päätöksentekijöiden tiedonsaantivastuun toteutumisessa.

Päivityksen viivästyminen ei ainoastaan vaikeuttanut päätöksentekoprosessia, vaan myös heikensi kunnan hallinnon kykyä noudattaa lainmukaisuutta ja hyvän hallinnon periaatteita. Tämä herättää kysymyksen siitä, miksi hallintosäännön päivitys laiminlyötiin useamman vuoden ajan ja miksi päätöksenteossa ei kiinnitetty huomiota lain edellyttämiin ajantasaisiin menettelytapoihin.

Lisäksi kunnan vastuulla on tiedottaa kuntalaisille selkeästi ja avoimesti niistä menettelytavoista, joiden mukaisesti yksityistieavustuksia jaetaan. Puutteet hallintosäännössä ja tiedonantovastuussa ovat voineet johtaa tilanteeseen, jossa kuntalaisilla ja tiekunnilla ei ole ollut täyttä ymmärrystä päätöksenteon kriteereistä ja käytännöistä, mikä osaltaan heikentää päätöksenteon hyväksyttävyyttä ja luottamusta kunnan toimintaan.

Hallintosäännön puutteellisuuden vuoksi tehty päätöksenteko voidaan nähdä hallintolain mukaisen hyvän hallinnon periaatteiden vastaisena, erityisesti oikeusvarmuuden ja tasapuolisen kohtelun osalta. Tämä korostaa tarvetta tarkastella, miten päätöksenteossa on varmistettu lainmukaisuus ja toimittu oikeudenmukaisesti kaikkia osapuolia kohtaan.

3.3. Viranhaltijoiden selvittämismvastuun ja tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti

Viranhaltijoilla on velvollisuus valmistella asiat huolellisesti ja hankkia päätöksenteon pohjaksi kaikki tarpeellinen ja paikkansapitävä tieto. Tämä kattaa lainsäädännön, taloudelliset laskelmat, tekniset selvitykset ja päätöksen vaikutusten arvioinnit. Lisäksi heidän on varmistettava, että valmistelu on puolueetonta ja noudattaa lakia.

Viranhaltijoiden on toimitettava päätöksentekijöille kattavat ja selkeät tiedot esitysten pohjaksi oikea-aikaisesti. Heidän on vastattava päätöksentekijöiden kysymyksiin ja tarjottava tarvittaessa lisäselvityksiä. Kaiken tiedon tulee olla esitetty ymmärrettävässä muodossa, jotta päätöksentekijät voivat tehdä harkittuja ja perusteltuja päätöksiä.

Viranhaltijoiden selvittämismvastuun laiminlyönti on ollut ilmeistä Sotkamon yksityisteiden avustusmallien valmistelussa. Päätöksenteon tueksi ei ole hankittu riittäviä ja kattavia selvityksiä avustusmallin yksityiskohdista, sen taloudellisista vaikutuksista tai lainmukaisuudesta. Mallia ei ole käsitelty riittävän perusteellisesti valtuuston kokouksissa tai iltakouluissa, eikä sitä avattu Kestävä kuntatalous - ohjelman ohjausryhmässä, milloin se olisi viimeistään pitänyt ottaa suurennuslasin alle. Valmistelussa ei ole myöskään huolehdittu siitä, että käytössä olevat sopimukset täyttäisivät yksityistielain edellytykset. Esimerkiksi järjestäytymättömille tiekunnille maksetut avustukset ja vanhentuneeseen lainsäädäntöön perustuvat sopimukset osoittavat, ettei selvittämismvastuuta ole hoidettu asianmukaisesti. Lisäksi

päätöksenteon puolueettomuuden varmistaminen on jätetty laiminlyödyksi, kun valmisteluun ja päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden todennäköistä esteellisyyttä ei ole selvitetty, vaikka heidän on ollut mahdollista hyötyä päätöksistä taloudellisesti. Tämä kaikki korostaa, ettei päätöksenteko ole perustunut huolelliseen ja objektiiviseen valmisteluun, kuten hyvän hallinnon periaatteet ja lainsäädäntö edellyttävät.

Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti näkyy sekä päätöksentekijöille että kuntalaisille suunnatussa tiedottamisessa. Päätöksentekijöille ei ole annettu riittäviä ja selkeitä tietoja yksityisteiden avustusmallista, sen kriteereistä tai taloudellisista vaikutuksista. Tämä on estänyt heidän mahdollisuutensa tehdä harkittuja ja perusteltuja päätöksiä. Esimerkiksi esteellisyyden arvioinnin kannalta olennaisia tietoja ei ole toimitettu, ja yksityisteiden avustuksiin liittyvät taloudelliset ja oikeudelliset vaikutukset on jätetty pitkälti arvioimatta. Myös kuntalaisille suunnattu tiedottaminen on jäänyt puutteelliseksi. Avustusmallin perusteita, sen valmisteluprosessia ja päätöksentekoon vaikuttaneita seikkoja ei ole viestitty avoimesti, vaikka kyseessä on taloudellisesti merkittävä ja harkinnanvarainen erä. Puutteellinen tiedottaminen on lisäksi vaarantanut luottamuksen kunnan toimintaan ja päätöksenteon hyväksyttävyyden. Näin ollen tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti on selkeää ja on selvää, että nämä vastuut ja velvollisuudet on jätetty suurelta osin täyttämättä.

3.4. Kunnan asukkaiden osallistumisoikeuden laiminlyönti

Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Sotkamon kunnan toiminnassa kuntalaisten osallistumisoikeus on jäänyt pahasti toteutumatta yksityisteiden avustusmallin osalta. Päätöksenteossa ei ole huolehdittu siitä, että kuntalaisille olisi annettu riittävästi tietoa avustusten perusteista, niiden kohdentumisesta tai niiden oikeudenmukaisuudesta. Erityisen huolestuttavaa on se, että avustuksia on perusteltu maaseudun elinvoiman vahvistamisella, mutta kuntalaisilla ei ole ollut mitään mahdollisuutta arvioida, toteutuuko tämä tavoite käytännössä tai miten se suhteutuu muiden harkinnanvaraisten avustusten merkitykseen ja kohdentumiseen.

Kuntalaisten mahdollisuus arvioida yksityisteiden avustusten tasa-arvoisuutta ja oikeutusta muihin harkinnanvaraisiin avustuksiin verrattuna on tehty lähes mahdottomaksi. On huomionarvoista, että yleishyödyllisten kulttuuri- ja liikuntayhdistysten avustuksiin on varattu vain 85 000 euroa, mikä vastaa noin 10 prosenttia yksityisteiden avustuksiin varatusta summasta. Tämä epäsuhta on erittäin merkittävä ja herättää kysymyksen siitä, onko avustuspoltiikkaa suunniteltu

tasapuolisesti kunnan eri toiminnan osa-alueiden ja asukasryhmien tarpeet huomioiden. Kuntalaisille ei ole annettu mahdollisuutta arvioida näiden harkinnanvaraisten erien priorisoinnin perusteita tai niiden vaikutusta kunnan kokonaisvaltaiseen elinvoimaisuuteen.

Kuntalaisten tiedonsaantioikeus ja osallistumismahdollisuudet ovat keskeinen osa hyvää hallintoa. Kunnan olisi tullut avata päätöksentekoprosessia, järjestää kuulemistilaisuuksia ja tarjota kuntalaisille selkeästi esitetyt tiedot avustusten perusteluista ja niiden vaikutuksista. Tämä ei kuitenkaan ole toteutunut, mikä herättää epäilyn siitä, onko toiminta ollut tarkoituksenmukaista tai jopa tahallisesti suunniteltu estämään kriittinen tarkastelu ja kuntalaisten osallistuminen.

On perusteltua kysyä, onko yksityisteiden avustusten perusteettoman suuren painoarvon asettaminen tarkoituksellisesti suunniteltu suojaamaan tiettyjä intressejä. Kun huomioidaan se, että päätöksenteossa on käytetty vanhentuneita sopimuksia ja tiedottaminen on ollut puutteellista, toiminnan voidaan katsoa olevan vastoin kuntalain 22 §:n mukaista velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumismahdollisuuksista ja tiedonsaannista. Tällainen toiminta vaarantaa demokratian toteutumisen kunnassa ja kuntalaisten luottamuksen päätöksentekijöihin.

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien laiminlyönti asettaa kunnan toiminnan oikeutuksen vakavasti kyseenalaiseksi. Päätöksenteon tulee perustua avoimuuteen ja tasapuolisuuteen, eikä sitä saa käyttää keinoina ohjata resursseja epäoikeudenmukaisesti tai yksipuolisesti ilman, että kuntalaiset voivat arvioida ja vaikuttaa päätöksiin. Tämä tapaus osoittaa, että kunta on laiminlyönyt velvollisuutensa ja toiminut tavalla, joka on hyvän hallinnon periaatteiden vastainen.

Johtopäätökset

Sotkamon kunnanvaltuuston päätös yksityisteiden avustusten määrärahoista on tehty esteellisyyttä koskevien keskeisten säännösten vastaisesti. Päätöksenteossa on ollut mukana henkilöitä, jotka ovat tiesosakkaina saaneet päätöksestä suoraa ja merkittävää taloudellista hyötyä. Esteellisyyksymysten sivuuttaminen vaarantaa päätöksenteon puolueettomuuden, mikä tekee päätöksestä lainvastaisen ja hyvän hallinnon periaatteiden vastaisen.

Lisäksi päätös ei perustu voimassa olevaan lainsäädäntöön eikä täytä yksityistielain vaatimuksia. Avustusmalli siirtää yksityistienpidon vastuun käytännössä kokonaisuudessaan kunnalle ilman asianmukaisia sopimuksia tai oikeudellista perustaa, mikä on selkeä toimivallan ylitys. Hallintosäännön puutteet ovat osaltaan johtaneet virheelliseen valmisteluun ja päätöksenteon oikeudelliseen epävarmuuteen.

Viranhaltijat ovat laiminlyöneet selvittämisvastuunsa ja jättäneet päätöksentekijät vaille riittäviä ja kattavia tietoja avustusmallin vaikutuksista ja lainmukaisuudesta. Kuntalaisten osallistumisoikeutta ei ole toteutettu, ja päätöksenteon valmistelu on ollut läpinäkymätöntä.

Näiden perusteiden valossa päätös on tehty lainvastaisesti ja ilman riittävää harkintaa. Hallinto-oikeuden tulee kumota päätös yksityisteiden avustusten osalta, asettaa se osittaiseen toimeenpanokieltoon ja harkita asian ohjaamista toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisten väärinkäytösten selvittämiseksi.

Liitteet:

Huom. Merkillä ”LUOTT” toimitetut liitteet ja tiedot on saatu Sotkamon kunnasta luottamushenkilön tiedonsaantioikeuteen perustuen ja ovat siltä osin luottamuksellisia. Lisäksi Liite 8 sisältää salassa pidettäviä tietoja ja Liite 10 sisältää henkilötietoja.

Liite 1 Sotkamon kunnanvaltuuston päätös KVALT 26.11.2024 § 87

Liite 2 Sotkamon kunnanvaltuuston päätös KVALT 26.11.2024 § 87 liite ohjelma

Liite 3 Sotkamon kunnanvaltuuston päätös KVALT 26.11.2024 § 87 eriävä mielipide

Liite 4 YMPTEK lautakunnan päätös YMPTEKLT 17.06.2024 § 86

Liite 5 **LUOTT** Sotkamon kunta avustettavat yksityistiet

Liite 6 **LUOTT** Sotkamon kunta avustettavat yksityistiet kartta

Liite 7 15.05.2012 OKV_360_1_2010 - Valtioneuvoston oikeuskanslerin tietokanta

Liite 8 **SALAIN** Juristin lausunto 2.12.2024

Liite 9 kiinteistorekisteriote_76540100070039_FI

Liite 10 **HENK** Yksityistiet yhteystiedot

Liite 11 **LUOTT** Tietopyyntö yksityisteiden avustamisesta ja rekisteröinnistä 27.11.2024

Liite 12 Sotkamon kunnan hallintosääntö 1.10.2023 alkaen

Sotkamossa 19.12.2024

Sami Mähönen